

פרשת שופטים שנת תשפ"ו

הרב יצחק מאטצען
מח"ס הואיל משה וש"א

הואיל משה

ליה שופטים ושוטרים תתן לך, ומהתם גמרינן לה, דכי היכי דבסנהדרין הגם שניכר מי המזכה ומי המחייב אזלינן בתר רובא, ה"ה נמי הכא דבסוכה של מצוה אוקמינן ליה לדינא דאורייתא ובטל ברוב עכ"ד.

ועפ"י ז"ל באופן אחר, דאיתא במסכת סוכה (דף ט.), דסוכה גזולה פסול דכתיב חג הסוכות תעשה לך ובעינן תעשה לך משלך, והקשו התוס' (ד"ה ההוא), תימא למ"ל קרא דסוכה גזולה פסול תיפוק ליה משום דהוה מצוה הבאה בעבירה, ותירצו דטעמא דמצוה הבאה בעבירה לאו דאורייתא אלא מדרבנן עיי"ש.

אך יש להעיר, דאיתא בירושלמי חלה (פ"א ה"ה) ובשבת (פ"ג ה"ג), מצה גזולה אסור לברך עליה, אמר ר' הושעיא על שם ובוצע ברך נאץ ה' (וזה גזול ומברך עליה נאץ ה'), א"ר יונה הדא דתימר בתחלה (קורם שקנאה ביאוש ושינוי), אבל בסוף (לאחר שקנאו מברך עליה), דמים הוא חייב לו (שאין לו עליו אלא לשלם הרמים אבל המצה עצמה כבר קנאה והרי היא שלו), ר' יונה אמר אין עבירה מצוה (כל שבא ע"י עבירה אינה מצוה, ואין לו לברך עליה), ר' יוסי אמר אין מצוה עבירה (דכל שהוא מקום מצוה אין העבירה מעכב מלברך עליה), א"ר אילא אלה המצות, אם עשיתן כמצותן הן מצות, ואם לאו (אלא שבאו לידך ע"י עבירה) אינן מצות (וכר' יונה הוא דס"ל שאין מברכין על מצהב"ע) עיי"ש, וכתב בספר חתן סופר (ערך מצהב"ע), דעיקר הילפותא דפסלינן מצהב"ע בכל מצות התורה מהאי קרא ידעינן עיי"ש, ומוכח מכאן דמצוה הבאה בעבירה הוא מדאורייתא.

אך י"ל, דאיתא במסכת יבמות (דף ע"א:), אמר רבה בר יצחק אמר רב, לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו, שנאמר (יהושע ה-ב) בעת ההיא אמר ה' אל יהושע עשה לך חרבות צורים ושוב מל את בני ישראל שנית, ופריך, ודלמא הנך דלא מהול דכתיב (שם פסוק ה') כי מולים היו כל העם היוצאים וכל העם הילודים במדבר בדרך בצאתם ממצרים לא מלו, ומשני א"כ מאי שוב (דמשמע זימנא אחרייתא) אלא לאו ש"מ לפריעה וכו' עיי"ש.

ואיתא במד"ר (פרשת תצא פרשה ו-א) הלכה, תינוק שנולד כשהוא מהול מהו שיהא מותר למול אותו, כך שנו חכמים, תינוק שנולד מהול צריך להטיף ממנו דם ברית מפני בריתו של אברהם, ומנין אתה למד מן התורה, שנאמר המול ימול יליד ביתך ומקנת כספך, ד"א המול ימול אל תהי קורא בו אלא שתי מילות מילה ופריעה עיי"ש.

שפטים ושטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלקיך נתן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק: ולמעלה כתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנד ומיקבך:

והנבס"ד לבאר הסמיכות, עפ"ימש"כ בספר פני יוסף לדרוש סמוכין, עפ"ימש"כ הלבוש באו"ח (ס"י תרל"ב סק"א) וז"ל, סכך פסול אינו חשוב כאויר לפסול בג' טפחים אלא עד שיהא ד' טפחים, אבל פחות מארבעה כשרה ומותר אפילו לישן ולאכול תחתיו, במה דברים אמורים באמצע, דד' טפחים באמצע מקום חשוב הוא וכו', אבל מן הצד אינו פסול אלא בד' אמות, דבפחות מד' אגמרינן הלכתא למשה מסיני דאמרינן דופן עקומה וכו', במה דברים אמורים דסכך פסול יחשב עד ד' אמות לדופן עקומה, בסוכה גדולה שיש בה יותר על הסכך הפסול ז' טפחים על ז' טפחים שהוא שיעור הכשר סוכה, אבל בסוכה קטנה שאין בה אלא ז' על ז', ובתוך אלו ז' טפחים יש בה סכך פסול, בין באמצע בין מן הצד בג' טפחים פסולה, פחות מג' כשרה, דעדיף הוא מאויר פחות מג' דמכשרינן ואמרינן ביה לבוד כש"כ הכא, ואוכלים וישנים תחתיו ומצטרף להשלים הסוכה לכשיעור, דחשבינן ליה לסכך כשר ממש, שבטל הוא אצל הסכך הכשר ונעשה גם הוא סכך כשר, כדין כל דבר המתבטל שהאיסור נעשה היתר.

אבל קשה לי על טעם זה, דהא לא אמרינן הכי אלא כשאין מכירין האיסור שנתערב בהיתר, אבל כשמכירין אותו הא צריך להשליכו, וכאן הא רואין ומכירין אותו ואיך יעשה גם הוא היתר וצ"ע, ואפשר שגם זה הלכה למשה מסיני הוא והכי אגמרינן, אי נמי מן התורה אפילו במכיר האיסור בטל ברוב, דהא מסנהדרין ילפינן לה דבטל ברוב, והתם ידעינן מי המזכה ומי המחייב, ואפ"ה אמרה תורה זיל בתר רובא, ובאיסורין שצריכין להשליך האיסור היינו מדרבנן, ובסוכה של מצוה לא גזרו דאוקמוה דאורייתא עכ"ל הלבוש.

ומי יודע אם לעת כזאת הגיע כוונת הסמיכות, וה"ק, חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנד ומיקבך, וילפינן מינה במסכת סוכה (דף י"ב:) דסכך כשר הוא מפסולת גורן ויקב ולא שאר דברים עיי"ש, אלא דקיי"ל דסכך פסול מג' טפחים כשרה, דבטל הוא אצל הסכך הכשר, וכי תימא היכי שייך ביטול כזה הא רואין ומכירין אותו, להכי סמך

ולכן שייך התורה לבני אדם ולא למלאכי השרת עכ"ד, ועיין בספר
עזרא (דף י"ג: מדפה"ס).

מבואר מזה, שהטעם דצריכין שופטים ושוטרים לקיים הדינים,
משום דס"ל לא דברה תורה כלשון בני אדם, ומעתה יש
להמלאכים טענת בר מיצרא, ואם מקיימים הדינים נעשה שותף
להקב"ה במעשה בראשית, ובשותף ליכא דינא דבר מיצרא.

ומעתה יבואר לנכון סמיכות הכתובים, דכיון דאמר הכתוב חג
הסוכות תעשה לך וכו', ואמר הכתוב לך להוציא את הגזול, וקשה
למ"ל קרא הרי בלא"ה פסולה משום מצהב"ע, ועכצ"ל דמצהב"ע
הוא מדרבנן, ולכאורה מקרא אלה המצוות ילפינן דמצהב"ע הוא
מדאורייתא, וע"כ דהקרא אתיא דהנביא אינו רשאי לחדש דבר,
ולפי"ז ע"כ דאברהם תיקן מצות פריעה, דדרשינן המול ימול, וס"ל
לא דברה תורה כלשון בני אדם, ומעתה אית להו להמלאכים טענת
בר מיצרא, ולכן הסמיך שופטים ושוטרים תתן לך וגו', דצריכין
להושיב דיינים ולקיים את הדין, והטעם הוא כדי שלא יהיה
למלאכה"ש טענת דינא דבר מיצרא ודו"ק.

(ב) עי"ל, דבספר ים התלמוד (עמ"ס ב"ק דף ס"ו) כתב לתרץ קושית
התוס', דהקרא אתא לספק גזל, לשיטת הרמב"ם דספיקא
דאורייתא מה"ת לקולא, דנודע מש"כ החו"ד (קנטרס בית הספק)
דהרמב"ם הוציא דינו דספיקא דאורייתא מה"ת לקולא מסוטה
(כ"ט:), ושם מבואר דהתורה לא דיברה רק מוודאי ולא מספק, וא"כ
שאני בין היכא דכתיב קום ועשה לשב ואל תעשה, דבכל לאווין
משמעות הקרא איסור וודאי לא תאכל אבל ספק יאכל, ובקום
ועשה הוא להיפוך, דעשיית המצוה יהיה בסוג וודאי ולא בסוג
ספק, ולפי"ז במ"ע מודה הרמב"ם דספיקא לחומרא עכ"ד, וא"כ
הו"א דיוצא בספק גזל, דמצהב"ע ליכא כיון דבספיקא אזלינן
לקולא, ולכן צריך קרא דלכם דבעינן שיהא ודאי שלו ובספק גזל
אין יוצאין עיי"ש, וכ"כ בישועות יעקב (תארח סי' תרמ"ט סק"ה) עיי"ש,
אמנם זה א"ש לשיטת הרמב"ם דס"ל דספיקא דאורייתא לקולא,
משא"כ לשיטת הרשב"א דספיקא"א לחומרא ל"ש לתרץ כן.

וכתב הרשב"א בתורת הבית (בית ד' שער א'), דהרמב"ם דס"ל דספק
מה"ת מותר, יליף לה דאיתא במסכת קידושין (דף ע"ג:), דספק
ממזר מותר וגלי שם קרא דספק מותר בכ"מ, אולם הרשב"א ס"ל
דרק בממזר גילתה התורה דבספק אזלינן לקולא, משא"כ בכל
התורה כולה ספיקא דאורייתא מה"ת לחומרא, והקשה הפר"ח (יור"ד
סי' ק"י בכללי ס"ס כלל א'), דהרי שם אמרינן דאיכא תרי קראי חד להתיר
ממזר בשתוקי וחד למשרי שתוקי בישראל, ובשלמא לשיטת
הרשב"א דס"ל דבכה"ת ספיקא לחומרא ורק בממזר גילתה התורה
להתיר, שפיר צריכין תרי קראי להתיר בכל גווני, אבל להרמב"ם
דמכאן ילפינן דספיקא לקולא לכה"ת, א"כ הא הוי שני כתובים
דקיי"ל דאין מלמדין עיי"ש, אולם אי ס"ל שני כתובים הבכ"א
מלמדין א"ש שיטת הרמב"ם דילפינן משם על כל התורה כולה
דספיקא לקולא.

וכתב בספר כרם חמד (שם) ובספר נפש יהונתן (שם), דהני ב' דרשות
פליגי בדרשת הקרא אלה המצוות, דבירושלמי חלה (פ"א ה"ה) איתא,
א"ר הילא אלה המצוות אם עשיתן כמצוותן הן מצוות ואם לאו (אלא
שבאו לידך ע"י עבירה) אינן מצוות, משום דהוי מצהב"ע עיי"ש, [וכן איתא
בירושלמי מסכת שבת (פרק י"ב ה"ו)] בשם רבי אילא], ובמסכת מגילה
(דף ב:) ילפינן מקרא דאלה המצוות, דאין נביא רשאי לחדש דבר
מעשה עיי"ש, עפ"י דהגמ' הנ"ל דיהושע נצטווה על מצות פריעה,
ובתוס' שם (ד"ה לא) הקשו דהרי אין נביא רשאי לחדש דבר, וכיצד
חידש יהושע מצות פריעה עיי"ש, ונמצא דאי נימא דמצוות פריעה
יהושע תיקנה ולא ילפינן לה מהמול ימול, אז עכצ"ל דהקרא דאלה
המצוות אתיא למצהב"ע דפסול מה"ת, ולא להא דאין נביא רשאי
לחדש דבר מעשה, אמנם אי דרשינן המול ימול למצוות פריעה ולא
אמרינן דיהושע תיקנה, אז י"ל דמצהב"ע דרבנן, והקרא דאלה
המצוות אתיא דאין נביא רשאי לחדש דבר עיי"ש. היוצא לנו מזה,
דאי ס"ל מצהב"ע מדרבנן, ואתיא קרא אלה המצוות דהנביא אינו
רשאי לחדש דבר, ולפי"ז ע"כ דאברהם תיקן מצות פריעה,
דדרשינן המול ימול, וס"ל לא דברה תורה כלשון בני אדם, משא"כ
אי ס"ל מצהב"ע מה"ת דילפינן לה מקרא אלה המצוות, ומעתה
י"ל דיהושע תיקן מצוות פריעה, ולא ילפינן לה מהמול ימול,
דברה תורה כלשון בני אדם.

ואיתא במדרש, אמר הקב"ה לישראל נתתי לכם את הדין ונתתי
לכם את התורה, אם תשמרו את הדין מוטב ואם לאו הריני נוטל
את תורתי מכם עכ"ל, ובספר קול יעקב (בפרשתן) כתב, דלכאורה
קשה דאיך אם לא ישמרו הדין יטול מהם התורה, וכתב לתרץ,
דאיתא במסכת שבת (דף פ"ח:), דכשעלה משה למרום, אמרו מלאכי
השרת לפני הקב"ה, מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה
בא, אמרו לפנינו וכו' מה אנוש כי תזכרנו וגו' תנה הודך על השמים
וכו' עיי"ש, וכתבו המפרשים, דטענתם היתה שהתורה תנתן להם
מכח דינא דבר מצרא, דכיון דהשראת השכינה הוא בגבהי מרומים,
ע"כ יש להם דין מצרנים וזוכים בהתורה עפ"י שורת הדין, [עיין
בספר בני יששכר במאמרים לחג השבועות (מ"ב אות י"ט) עיי"ש].

אך יש לתרץ כמש"כ בשארית יעקב שהטעם דזכו ישראל לתורה
יותר ממלאכי השרת, דע"י הדין שקדם להם במרה הוי להו דין
שותף כדאיתא בשבת (דף ע"ג:), דכל הדין דין אמת לאמתו נעשה שותף
להקב"ה במעשה בראשית, וא"כ הוי לישראל דינא דבר מיצרא
ולכן זכו בה ישראל דוקא עכ"ד, ולפי"ז שפיר מובן המדרש, אם
שמרתם את הדין אז תזכו בתורה, ואם לאו חזר דין מלאה"ש דין
בן מיצר שהם קרובים, א"כ נוטל אני תורתך מכם ונותנה
למלאכה"ש, אמנם כשתשמרו הדין אז הוי גם לכו דינא דבר
מיצרא ואיני נוטלה מכם עכ"ד הקול יעקב, הרי שהטעם דצריכין
לקיים הדין, כדי שלא יהיה למלאכה"ש טענת דינא דבר מיצרא.

אמנם יש להשיב על טענת המלאכים בקבלת התורה משום דינא
דבר מיצרא, לפימש"כ בשער החצר (אות קנ"ב) דלכן קבלו ישראל
התורה ולא מלאכי השרת משום דהתורה דברה כלשון בני אדם

(ג) עוי"ל, דאיתא במסכת שבת (דף פ"ח:), דבשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאה"ש לפני הקב"ה מה לילד אשה בינינו, אמר להם לקבל תורה בא, אמרו לפניו תנה הודך על השמים וכו', ומשה השיב להם, כתיב בתורה אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, כלום למצרים ירדתם וכו' עיי"ש, הרי לך דלכן זכו בני ישראל לקבל התורה ולא המלאכים, מחמת שהמלאכים לא היו במצרים.

ולכאורה יש להעיר, דהנה המפ' הקשו דהיאך יצאו ישראל ממצרים קודם הזמן, דהגזירה היתה ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, והם לא היו במצרים כ"א רד"ו שנים.

ובספר ילקוט ראובני השלם פרשת בא (אות ק"ד) הביא מספר ציוני (פרשת לך לך) עה"פ והכנעני אז בארץ וז"ל, בברית בין הבתרים כשנגזר גלות על אבותינו, ירדו מלאכי השרת למצרים, ושהו שם עד שבאו ישראל לשם ויצאו משם, כל אותו זמן היו המלאכים שם, וכשנגאלו ישראל יצאו המלאכים אתם, ולכן התחיל חשבון הגאולה מברית בין הבתרים שהרי המלאכים נשתעבדו מאותה שעה, והיינו דכתיב יצאו כל צבאות ה' אלו המלאכים עכ"ל.

ועיין בבגדי אהרן פ' מסעי (דף ק"ד מדהפ"ט) בשם הזוה"ק ביום ההוא יצאו צבאות ה' שהמלאכים השלימו הזמן עיי"ש, וכיון דהמלאכים היו במצרים שוב נופל טענת משה כלום למצרים ירדתם, דהא לפי"ז היו במצרים, והדרא טענת המלאכים דהתורה שייכת להם.

אך כתבו המפ' דלכן יצאו ממצרים קודם שנשלם הד' מאות שנה, כיון דגזירת הגלות התחיל משנולד יצחק, דמשעה שנולד היה ראוי ליקרא כי גר יהיה זרעך, כמש"כ רש"י"ל פרשת לך (ט"ו-ג) עה"פ כי גר יהיה זרעך, דחשבינן הגלות מלידת יצחק, ומשנולד יצחק עד שישאל יצאו ממצרים הוה ארבע מאות שנה עיי"ש, וכן בפרשת בא (פרשה י"ב-ט) עה"פ ומושב בני ישראל וגו', כתב רש"י"ל וז"ל, אשר ישבו במצרים אחר שאר הישיבות שישבו גרים בארץ לא להם, שלשים שנה וארבע מאות שנה, בין הכל משנולד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה וכו' עיי"ש.

ובמדרש שוחר טוב (תהלים פרק י"ח) איתא, א"ר שמואל, לפי שהיה הקב"ה מפתה את משה כל שבעת ימי הסנה שילך בשליחותו וכו', אמר להקב"ה, רבון העולמים, כבר חשבתי מה שאמרת לאברהם אבינו בבין הבתרים ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, ועדיין לא נשלמו ולא עשו שם אלא מאתים ועשר, א"ל הקב"ה, לא כמו שאתה מחשב לעצמך, שמיום שנולד יצחק הקדמתי להם הקץ ודלגתי אותו וכו' וכבר נשלם עכ"ל, ולפי"ז י"ל דהמלאכים לא קבלו התורה משום שלא היו שם.

היוצא לנו מזה, דמאן דס"ל דספק מותר מה"ת ע"כ דס"ל דב' כתובים הבאין כאחד מלמדין, ומאן דס"ל דספק אסור מה"ת ע"כ דס"ל דב' כתובים הבכ"א אין מלמדין, דלכך כתבה התורה ב' כתובים להתיר בממזר בכל גווני, ומזה נדע דבשאר דוכתי בספיקא אזלינן לחומרא, ועיין בספר אור חדש עמ"ס קידושין בפתיחה (אות כ"ז), ובספר פנים יפות עה"ת פרשת שופטים ד"ה כי ממנו תאכל עיי"ש.

ואיתא במסכת חולין (דף ק"ג) במתני', בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה אסור לבשל ואסור בהנאה, ובגמרא, מנא הני מילי (דכל בהמה במשמע), א"ר אלעזר, אמר קרא וישלח יהודה את גדי העזים, כאן הוה גדי העזים (כאן פירש לך הכתוב שגדי זה מעזים היו), הא כל מקום שנאמר גדי סתם אפילו פרה ורחל נמי במשמע, ופריך ולילף מיניה (גזירה שוה מיניה מה גדי האמור כאן עזים אף גדי האמור בבשר וחלב עזים הוא), ומשני כתיב קרא אחרינא ואת עורות גדי העזים, כאן גדי העזים הא כל מקום שנאמר גדי סתם אפילו פרה ורחל במשמע, ולילף מיניה, הוה להו שני כתובים הבאים כאחד, וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין עיי"ש.

וכתב בספר בשרתי צדק (דף כ"ה:), דלפי"ז להמ"ד דס"ל שני כתובים הבכ"א מלמדין לא היה באיסור בשר בחלב רק גדי ולא פרה ורחל, ולא היו יכולין לדחות המלאכים מהתורה מחמת שאכלו בשר בחלב, שהרי הם אכלו בקר בחלב, ולפי שיטה זו אין האיסור חל כ"א בגדי בחלב, וכ"כ בספר תפארת צבי פרשת ואתחנן (דף כ"ז:).

והבאנו מש"כ הקול יעקב, לפרש דברי המדרש, אמר הקב"ה לישראל נתתי לכם את הדינין ונתתי לכם את התורה, אם תשמרו את הדינין מוטב ואם לאו הריני נוטל את תורתי מכם, דמלאה"ש טענו דהתורה שייכת להם מכח דינא דבר מיצרא, אך אם מקיימים הדינין הו"ל שותף במעשה בראשית, ולגבי שותף ליכא דינא דבר מיצרא, ולכן אם לא תשמרו הדינין חזר דין מלאה"ש דין בן מיצר שהם קרובים, א"כ נוטל אני תורתי מכם ונותנה למלאה"ש, אמנם כשתשמרו הדינין אז הוי גם לכו דינא דבר מיצרא ואיני נוטלה מכם דלכן צריכין לקיים הדינין עכ"ד.

ומעתה יבואר לנכון סמיכות הכתובים, דכיון דאמר הכתוב חג הסוכות תעשה לך וכו', ואמר הכתוב לך להוציא את הגזול, וקשה למ"ל קרא הרי בלא"ה פסולה משום מצהב"ע, וצ"ל דצריכין קרא לספק גזל, ומינה דס"ל ספיקא דאורייתא לקולא, ושנני כתובים הבכ"א מלמדין, ולפי"ז לא עברו המלאכים על איסור בשר בחלב, ומעתה אית להו להמלאכים טענת בר מיצרא, ולכן הסמיק שופטים ושוטרים תתן לך וגו', דצריכין להושיב דיינים ולקיים את הדינין, והטעם הוא כדי שלא יהיה למלאה"ש טענת דינא דבר מיצרא ודו"ק.

וכתבו המפ', דזה דחשבינן הגלות מלידת יצחק הוא רק אי נימא דהגלות הוא בשביל חטאו של אברהם אבינו כדאיתא במסכת נדרים (דף ל"ב), א"ר אבהו א"ר אלעזר, מפני מה נענש אאע"ה ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנה, מפני שעשה אנגרייא בת"ח, שנאמר וירק את חניכיו ילידי ביתו, וכתב שם הר"ן שהוליקן למלחמה כדכתיב וירק את חניכיו דהיינו בני אדם שחנך לתורה עיי"ש, וכתב שם הר"ן שהוליקן למלחמה כדכתיב וירק את חניכיו דהיינו בני אדם שחנך לתורה עיי"ש.

וכתב בס' תולדות יצחק (פ' תולדות) דזה א"ש רק לפי"מ דאיתא בתענית (י): שאמר יוסף לאחיו אל תרגזו בדרך, אל תתעסקו בדבר הלכה, א"כ בזה שהוליקן אברהם אבינו למלחמה לא היו יכולין ללמוד בדרך וא"כ ביטלם מדברי תורה, ושפיר י"ל דלכן נענש אאע"ה ונשתעבדו בניו למצרים, משא"כ לפי"ד המדרש (הובא שם בתוס' ד"ה אל תרגזו) דאל תרגזו בדרך היינו אל תפסיקו מדבר הלכה, א"כ לא ביטלם מדברי תורה במה שהוליקן למלחמה דהרי היו יכולין ללמוד בדרך.

ולכאורה צ"ב, דהלא במסכת תענית (שם) פריך הגמ' אהא דאמר ר' אלעזר דאסור ללמוד בדרך, איני והאמר ר' אלעאי בר ברכי' שני תלמידי חכמים שמהלכים בדרך ואין ביניהן דברי תורה ראויין לישרף, שנאמר ויהי המה הולכים הלוך ודבר והנה רכב אש וסוסי אש ויפרידו בין שניהם, טעמא דאיכא דיבור הא ליכא דיבור ראויין לישרף, ומשני לא קשיא הא למיגרס (מיבעי ל' באורחא) הא לעיוני (במלתא דבעי ל' לעיוני לא) עיי"ש, הרי דרך דבר הצריך עיון אסור ללמוד בדרך, משא"כ למיגרס בלא עיון איכא חיוב ללמוד אף בדרך, וא"כ אף לדברי הגמ' ל"ש לומר דחטא אאע"ה במה שלקח ת"ח למלחמה משום שבטלן מדברי תורה, דהא למיגרס איכא חיובא אף כשהולך בדרך, ועיין בספר צדה לדרך מש"כ על בעל הלבושים דאשתמיטתיה ג"כ גמרא הנ"ל עיי"ש, ומובא בסוף ספר באר שבע בקונטרס באר מים חיים (ס' כ') עיי"ש.

אך אפשר לומר, דבאמת צריך ביאור במה נחלקו הגמ' והמדרש, דהגמ' ס"ל אל תתעסקו בדבר הלכה והמדרש ס"ל דאמר להם אל תפסיקו בדבר הלכה, דהא י"ל דמה דאמרין בגמ' דאמר להם אל תתעסקו בדבר הלכה היינו לעיוני, והמדרש דס"ל דאמר להם אל תפסיקו מדבר הלכה היינו למיגרס, ופליגי על מה הזהיר להם יוסף אם על שלא יעיינו בדבר הלכה או על שלא יפסיקו מלמיגרס, ולפי"ז לדינא ליכא נפק"מ דלכו"ע צריך למיגרס באורחא ואסור לעיוני, וצ"ב במה נחלקו.

וראיתי בכתבי כ"ק אדמו"ר מצאנז-זוועהיל זצ"ל פרשת חיי שרה (שנת תש"ס) שכתב, די"ל דפליגי בהא, דבסוף מסכת הוריות (דף י"ד) פליגי אי סיני עדיף (רב יוסף קרי ליה סיני לפי שהיו משניות

ולפי"ז אי ס"ל דעוקר הרים עדיף ועיקר הלימוד הוא הלימוד בעיון, ואסור ללמוד בדרך בעיוני, ולפי"ז ביטלם אאע"ה מלימוד בעיון, אז י"ל דנענש אאע"ה במה שהוליקן למלחמה, משא"כ אי ס"ל דסיני עדיף ועיקר הלימוד הוא למיגרס וזה מותר ללמוד אף כשהוליקן בדרך, א"כ לא ביטלם אאע"ה מלימוד התורה ע"י שהוליקן למלחמה.

ובספר לבית יעקב בהדרן עמ"ס הוריות (דף שצ"ח) כתב לבאר טעם פלוגתאן אי סיני עדיף או עוקר הרים עדיף, דתליא בפלוגתא הראשונים אי ס"ל דרוב הוה ודאי או רוב הוה ספק, דלכאורה צ"ב למאן דס"ל דעוקר הרים עדיף, דהוא נגד הסברא דהכל צריכין למרי חטיא כדאיתא במסכת הוריות (שם).

ויש להסביר דבאמת יותר ממה שנכתב ונשנה במשנה וברייטא, יש ויש אלף פעמים יותר ממה שלא נשנה, וארוכה מארץ מדה, ומה"ט במה שלא נשנה בהדיא בוודאי עוקר הרים עדיף, ומ"מ יובן המ"ד דס"ל דסיני עדיף, משום דזה ודאי וזה כמו ספק, פי' דזה אינו ברור באמת גמור דהחריף יכוין טפי להלכה יותר משאינו חריף כל כך, דהלא חזינן דב"ש אעפ"י שהיו מחדדין טפי, מ"מ כוונתו ב"ה להלכה יותר מהם כדאיתא במסכת יבמות (דף י"ד), אשר ע"כ יש מעליותא בסיני מה שאינו בחריף, ואע"ג דעפ"י הרוב יכוין החריף טפי להלכה, והא ראיא ממה שטענו הב"ש דההלכה כמותינו, ובאמת אם לא היו ב"ה רובא לגבייהו, היתה נפסקת ההלכה כב"ש נגד ב"ה, אלמה דזהו רובא דהחריף יכוין טפי להלכה, מ"מ מעלת סיני יותר עדיפא בזה, שבדברים השנויים במשנה וברייטא הוא בקי בהם יותר מהעוקר הרים, ומעלת החריף אינו אלא מחמת רובא, ורובא לגבי ודאי הוי כמו ספק כמבואר בפלתי (ס' ס"ג סק"א) בשם הר"ש מפליזא, הו"ד בשיטה מקובצת ב"מ (דף י:) דלא כשיטת התוס' ד"ה קפץ (שם) דרוב הוה ודאי, עכ"ל. והיוצא לנו מזה דזה אי עוקר הרים עדיף או סיני עדיף, תליא אי רוב הוה ספק או ודאי, דמאן דס"ל דסיני עדיף הוא משום דס"ל דרוב הוה רק ספק, ומאן דס"ל דעוקר הרים עדיף משום דס"ל דרוב הוה כודאי.

וּבְשׁוֹת שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב מִהֲדוּרָא שְׁתִּיתָאִי (ס' ס"א) כְּתָב, דְּזֵה אִי רֹב הוּהּ וּדְאִי אִוּ רַק סַפֵּק תְּלִיא אִי ס"ל סְפִיקָא מַה"ת לְקוּלָא אִוּ לַחֲמוּרָא, דְּהֶרְמִב"ם דְּס"ל בַּה' טוּמְאָתָא מִת (פ"ט ה' י"ב) וּבַה' כְּלָאִים (פ"י ה' כ"ז), דְּסְפִיקָא דְאִוּרִיתָא מַה"ת לְקוּלָא וּרַק מְדַבְּרִיהֶם הוּא לַחֲמוּרָא, ס"ל כְּהִשְׁטָמ"ק דְּרֹב אִינוּ בִּירוּר גְּמוּר, וְכִיּוֹן דִּהְתוּרָא אִמְרָה דְאִזְלִינָן בְּתַר רֹבָא חֲזִינָן מִזֵּה דְלֹא בְעִינָן וּדְאִי הִיתָר דָּגָם רֹב סַפֵּק הוּא, וְאִפִּי"ה הִתִּירָה הַתוּרָה, א"כ ע"כ דְּכָל סַפֵּק שְׂרִיא מַה"ת, דְּאִל"כ הִיכָא אִזְלִינָן בְּתַר רֹב, הֵא סַפֵּק לַחֲמוּרָא וְגַם הָרֹב אִינוּ וּדְאִי רַק סַפֵּק, וְהֶרְשֵׁב"א בְּמַסְכַּת קִידוּשִׁין (דף ע"ג) וּבְתוֹרַת הַבֵּית הָאֲרוּךְ (בֵּית ד' שַׁעֲר' א') דְּס"ל דְּסְפִיקָא דְאִוּרִיתָא מַה"ת לַחֲמוּרָא, ס"ל כְּהֶתוּס' דְּרֹב הוּהּ וּדְאִי, וְמָה שֶׁהִתִּירָה הַתוּרָה וְאִמְרָה דְנִיּוּל בְּתַר רֹבָא, מִשּׁוּם דְּבִרְבּוּב גִּילְתָּה הַתוּרָה דְּסַפֵּק הָלֹז דְּזֵה סַפֵּק קְרֹב יוֹתֵר מִשְׁאֵר הַסְפִּיקוֹת, וְאִינוּ סַפֵּק שְׁקוּל, וְע"כ אִזְלִינָן בַּהּ בְּתַר רֹב, אֲבָל כָּל שֶׁאֵר הַסְפִּיקוֹת מִחֲמַרְיָנָן מַה"ת עִי"ש.

וּבְשׁוֹת מִהֲר"ם שִׁיק חֲאוּ"ח (ס' רצ"ח) כְּתָב, דְּזֵה אִי בְּשׁוּגָא אִמְרִינָן מִצּוּה הַבָּאָה בְּעִבְרָה אִוּ לֹא תְלִיא אִי דְרִשְׁיָנָן טַעמָא דְקֶרָא, דְאִיתָא שֶׁם בְּגִמְרָא מִשָּׁל לְמַלְךְ וְכו', אִף הֶקְבָּה אִמְרָא אִנִּי ה' שׁוֹנָא גֹזֵל בְּעוֹלָה מִמֶּנִּי יִלְמְדוּ בְּנֵי וִיבְרִיחוּ עֲצֻמָּן מִן הַגֹּזֵל, דְּהֶקְבָּה שׁוֹנָא וּמִרְחִיק כָּל דְּבַר עִבְרָה שֶׁנִּמְאָס הַדְּבַר אֲצִלּוֹ, וְלִכֵּן אִפִּילוֹ בְּשׁוּגָא פְּסוּל וְכִדְאִמְרִינָן בְּעִלְמָא אֲדָם חוֹתָה בְּאִכִּילַת אִיסוּר, וְכִיּוֹן דְּעֵצָם הַעֲבִירָה מְאוּס לְפָנֵי הֶקְבָּה אִין לַחֲלֵק בֵּין שׁוּגָא לְמִזִּיד וְכִמ"ש גֹּזֵל דּוּמִיא דְּפִסַּח וְמָה לִּי שׁוּגָא מָה לִּי מִזִּיד, אֲבָל לְמַאֲן דְּלֹא דְרִישׁ טַעמָא דְקֶרָא שְׁפִיר י"ל דְּבְשׁוּגָא ל"א מִצּוּה הַבָּאָה בְּעִבְרָה, וְהֶתוּס' קִיא לְמ"ד דְּרִשְׁיָנָן טַעמָא דְקֶרָא עִי"ש.

וּבְשׁוֹת מִהֲר"ם שִׁיק חֲאוּ"ח (ס' רצ"ח) כְּתָב, דְּזֵה אִי בְּשׁוּגָא אִמְרִינָן מִצּוּה הַבָּאָה בְּעִבְרָה אִוּ לֹא תְלִיא אִי דְרִשְׁיָנָן טַעמָא דְקֶרָא, דְאִיתָא שֶׁם בְּגִמְרָא מִשָּׁל לְמַלְךְ וְכו', אִף הֶקְבָּה אִמְרָא אִנִּי ה' שׁוֹנָא גֹזֵל בְּעוֹלָה מִמֶּנִּי יִלְמְדוּ בְּנֵי וִיבְרִיחוּ עֲצֻמָּן מִן הַגֹּזֵל, דְּהֶקְבָּה שׁוֹנָא וּמִרְחִיק כָּל דְּבַר עִבְרָה שֶׁנִּמְאָס הַדְּבַר אֲצִלּוֹ, וְלִכֵּן אִפִּילוֹ בְּשׁוּגָא פְּסוּל וְכִדְאִמְרִינָן בְּעִלְמָא אֲדָם חוֹתָה בְּאִכִּילַת אִיסוּר, וְכִיּוֹן דְּעֵצָם הַעֲבִירָה מְאוּס לְפָנֵי הֶקְבָּה אִין לַחֲלֵק בֵּין שׁוּגָא לְמִזִּיד וְכִמ"ש גֹּזֵל דּוּמִיא דְּפִסַּח וְמָה לִּי שׁוּגָא מָה לִּי מִזִּיד, אֲבָל לְמַאֲן דְּלֹא דְרִישׁ טַעמָא דְקֶרָא שְׁפִיר י"ל דְּבְשׁוּגָא ל"א מִצּוּה הַבָּאָה בְּעִבְרָה, וְהֶתוּס' קִיא לְמ"ד דְּרִשְׁיָנָן טַעמָא דְקֶרָא עִי"ש.

וְאִיתָא בְּפֶרְקִי דְר"א (פֶּרֶק מ"ח), דְּלִכֵּן יִצְאֻ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קוֹדֵם הַזְּמַן, דִּהְלִילוֹת הַשְּׁלִימוֹ לְד' מֵאוֹת שָׁנָה שֶׁהָיוּ צְרִיכִים לִהְיוֹת תַּחַת יַד פְּרַעַה בְּמִצְרַיִם, דְּרַט"ו שָׁנָה יָמִים וְלִילֹת הֵם ת"ל שָׁנָה, וְהֵם לֹא עֲבָדוּ רַק רַט"ו בִּיחָד עִם הַלִּילֹת דְּנַחֲשִׁבִים כִּימִים, וּבִשְׁבִיל שֶׁעֲבָדוּ בָּהֶם גַּם בְּלִילָה, לִכֵּן נִשְׁלַם הַזְּמַן שֶׁל ת' שָׁנָה וַיִּצְאוּ לַחֲרֹת עִי"ש.

וְלִכְאוּרָה מִנ"ל לַחֲלֵק וְלֹמֵר דִּהְיוּם וְהַלִּילָה נַחֲשִׁבִין לְשְׁנֵי זְמָנִים. וְיֵשׁ לֹמֵר, דְּבִסְפֶּר עֵיר דּוֹד (אוֹת רַט"ו) כְּתָב הַטַּעַם דְּבֵן נַח שֶׁשֶּׁבַת חַיִּיב מִיתָה, דְאִיתָא בְּשִׁל"ה דָּאֵם תַּחֲשׁוּב כָּל הַשְּׁבָתוֹת שֶׁל הַשְּׁמִיטָה עוֹלִים ס' רִיבּוֹא שְׁבָתוֹת מִסְפֶּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁהוּא אֲזֹרָה נִשְׁמָתוֹ אֲצוּלָה מִשְׁבַּת אֶחָד, וְהִקְשָׁה הַגָּאוֹן הַנ"ל וּז"ל, וְתִמְהַנִּי כִּי בּו' אֲלָפִים שָׁנָה אִם תַּחֲשׁוּב הַשְּׁבָתוֹת לְכָל שָׁנָה לֹא תִמְצָא רַק ש' אֲלָפִים שְׁבָתוֹת, וְהַשִּׁיב אֲמַנָם יֵשׁ לִיִּשֵׁב דְּחִשְׁבִּינָן הַיָּמִים לַחֲדוֹד וְהַלִּילוֹת לַחֲדוֹד, וְהוּהּ ש' אֲלָפִים יָמִים וְש' אֲלָפִים לִילֹת וְהִינֵנו ת"ר אֲלֵף עֶכ"ד, וְזֵה הַטַּעַם דְּגוֹי שֶׁשֶּׁבַת חַיִּיב מִיתָה, מִשּׁוּם דֶּה־שְׁבָתוֹת הוּא רַק בְּמִסְפֶּר יִשְׂרָאֵל ת"ר אֲלֵף וְלִכֵּן אִין הַגּוֹי בְּכָלֵל מִשְׁמָרִי שְׁבַת עֶכ"ד הָעֵיר דּוֹד, וְהָרִי לֵן מִזֵּה דְּחִשְׁבִּינָן הַיָּמִים לַחֲדוֹד וְהַלִּילוֹת לַחֲדוֹד, וְשְׁפִיר י"ל דִּהְלִילוֹת הַשְּׁלִימוֹ הַזְּמַן.

וּמַעֲתָה יִבּוֹאֵר לְנִכּוֹן סְמִיכוֹת הַכְּתוּבִים, דְּכִיּוֹן דְאִמְרָא הַכְּתוּב חֵג הַסּוּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לָךְ וְכו', וְאִמְרָא הַכְּתוּב לָךְ לְהוֹצִיא אֶת הַגֹּזֵל, וְקִשָּׁה לְמ"ל קֶרָא הָרִי בְּלֹא"ה פְּסוּלָה מִשּׁוּם מִצְוַת ע"כ, וְצ"ל דְּצִרִיכִין קֶרָא לְסַפֵּק גֹּזֵל, וּמִינָה דְּס"ל סְפִיקָא דְאִוּרִיתָא לְקוּלָא, וְלִפִּי"ז ס"ל דְּרֹב הוּא סַפֵּק, וְסִינִי עֲדִיף, וְעִיקָר הַלִּימּוּד הוּא לְמִיגְרַס זֶה מוֹתֵר לְלִמּוּד אִף כְּשֶׁהוֹלְכִין בְּדֶרֶךְ, וְלִפִּי"ז לֹא בִּיטְלָם אֲאֻע"ה מְלִימּוּד הַתוּרָה ע"י שֶׁהוֹלְכִין לְמַלְחָמָה, וּמַעֲתָה לֹא שִׁיךְ לֹמֵר דֶּה־גִּלְלוֹת הַתַּחֲחִיל מְלִידַת יִצְחָק, וְעַכְצ"ל דֶּה־מִּלְאכִים הָיוּ שֶׁם וְהֵם הַשְּׁלִימוֹ הַזְּמַן, וּמַעֲתָה אִיתָא לְהוֹ לְהַמְלָאכִים טַעֲנַת בֶּר מִיִּצְרָא, וְלִכֵּן הַסְמִיךְ שׁוֹפְטִים וְשׁוֹטְרִים תַּתֵּן לָךְ וְגו', דְּצִרִיכִין לְהוֹשִׁיב דִּינֵינִם וְלִקְיָם אֶת הַדִּינִין, וְהַטַּעַם הוּא כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה לְמִלְאָה"ש טַעֲנַת דִּינָא דְּבַר מִיִּצְרָא וְדו"ק.

ד) עו"ל, דְּבִסְפֶּר חִידוּשֵׁי חַת"ס כְּתָב לְתַרְץ קוּשִׁית הַתוּס' הַנ"ל, עִפ"י שִׁיטַת הַר"ת בְּסִפְר הַיִּשָּׁר דְּבַעֲבִירָה בְּשׁוּגָא לִיכָא מִשּׁוּם מִצּוּה הַבָּאָה בְּעִבְרָה עִי"ש, וְלִפִּי"ז י"ל דְאִיִּצְטְרִיךְ קֶרָא בְּאוּפֵן דֶּה־גֹזֵל בִּידּוֹ הוּא בְּשִׁגְגָה, דְּבְשׁוּגָא לִיכָא פְּסוּל דְּמִצּוּה הַבָּאָה בְּעִבְרָה, וּמ"מ מִפְּסֵל מִשּׁוּם דְּל"ה לָךְ, וְכ"כ בְּמִרְדְּכִי רִישׁ פֶּרֶק לּוֹלֵב הַגֹּזֵל דְּבְשׁוּגָא לִיכָא מִשּׁוּם מִצּוּה הַבָּאָה בְּעִבְרָה.

אך הַמַּהֲרִי"ט אֵלְגָּאזִי הִלְכוֹת בְּכוֹרוֹת (פ"ח אוֹת ס"ה-ס"ו) ס"ל דָּגָם בְּשׁוּגָא אִיכָא מִשּׁוּם מִצְוַת ע"כ, וְהִבִּיא רֵאִיָּה מִמִּשְׁכ"כ הֶרְמִב"ם בַּה' חֲמֵץ וּמִצָּה (פ"י-ה"י) וּז"ל, אִין אָדָם יוֹצֵא יָדִי חוֹבְתוֹ בְּאִכִּילַת מִצָּה שֶׁהִיא אִיסוּרָה לוֹ, כְּגוֹן שֶׁאֲכָלָה טָבֵל אִוּ מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ אִוּ שְׁגוּלָה, זֶה הַכֵּלֵל, כָּל שֶׁמְבָרְכִין עָלָיו בְּרַכַּת הַמְּזוֹן יוֹצֵא בַּה' יָדִי חוֹבְתוֹ, וְכָל שֶׁאִין מְבָרְכִין עָלָיו בְּרַכַּת הַמְּזוֹן אִין יוֹצֵא בַּה' יָדִי חוֹבְתוֹ עֶכ"ל, וּמִתְבָּאֵר מְדַבְּרִיו דִּדִּין מִצְוַת ע"כ תְּלוּי בְּדִין בְּרַכָּה, וְכִיּוֹן

אמנם בספר שמנה לחמו בדרוש לשבת פרק ראשון (טעם ה"ב) כתב הטעם דגוי ששבת חייב מיתה, משום דשבת הוא עדות על הקב"ה וכדאיתא במדרש דשלשה מעידין זה על זה, ישראל ושבת והקב"ה, ישראל והקב"ה מעידין על השבת שהוא יום מנוחה, ישראל ושבת על הקב"ה שהוא אחד, הקב"ה ושבת על ישראל שהם יחידים באומות וכו', מובא בתוס' חגיגה (דף ג:) ד"ה ומי כעמך עיי"ש, וא"כ אם גם גוי משמר את השבת בזה מבטל עדות דישאל, כיון דעכו"ם פסול לעדות, וקיי"ל דבנמצא בעדות קרוב או פסול דכל העדות בטל עכ"ד.

אכן י"ל דזה א"ש להנך שיטות דס"ל דעכו"ם פסול להעיד מה"ת אפילו במקום דליכא למיחש לשקרי, משא"כ לשיטת רש"י במסכת גיטין (דף ט:) דעכו"ם בעדות ערכאות נאמנין, כיון דלא מרעי נפשיהו, כיון דמה"ת כשרין הם לעדות, ורק מדרבנן הוא דפסולי משום דמשקרי, והיכא דידעינן דאינן משקרים כגון בערכאות שפיר י"ל דנאמנים, וכ"כ שם הרא"ש (דף י:) מרבינו יקיר עיי"ש, ולפי"ז י"ל דבעדות שמעדין על הקב"ה שביום השביעי שבת מכל מלאכתו ודאי עדות אמת הוא, ואינן פסולים להעיד בה מה"ת, ולפי"ז ליכא למימר הטעם דגוי ששבת חייב מיתה משום דיתבטל עיי"ז עדות דישאל, וע"כ הטעם כמש"כ העיר דוד.

ועיין בשו"ת בית יצחק אבהע"ז (ח"ב סי' י"ב) שכתב דזה תליא בפלוגתא ר"ש ורבנן אי דרשינן טעמא דקרא או לא, דאי דרשינן טעמא דקרא אז י"ל דלכן עכו"ם פסול לעדות משום דהתורה הוציאו מכלל אחיך כיון דמשקר, ורק היכא דידעינן בבירור שאינו משקר ודובר אמת, אז הוא מהימן וכשיטת רש"י ורבינו יקיר, אבל למ"ד דלא דרשינן טעמא דקרא אז אמרינן דבכל גווני אינו מהימן אפילו היכא דידעינן דאינו משקר דגזירת הכתוב הוא עיי"ש.

ומעתה יבאר לנכון סמיכות הכתובים, דכיון דאמר הכתוב חג הסוכות תעשה לך וכו', ואמר הכתוב לך להוציא את הגזול, וקשה למ"ל קרא הרי בלא"ה פסולה משום מצוה הבא בעבירה, וע"כ דצריכין קרא באופן דהגזול בידו הוא בשגגה, דבשוגג ליכא פסול דמצוה הבאה בעבירה, ולפי"ז ס"ל דלא דרשינן טעמא דקרא, ולפי"ז עכו"ם אינו מהימן אפילו היכא דידעינן דאינו משקר, וזהו הטעם דגוי ששבת חייב מיתה, ולפי"ז ליכא הוכחה דהלילות והימים נחשבים לשני זמנים, ולא אמרינן דלילות השלימו, והטעם שיצאו קודם הזמן, משום דהמלאכים היו שם והם השלימו הזמן, ומעתה אית להו להמלאכים טענת בר מיצרא, ולכן הסמיך שופטים ושופטים תתן לך וגו', דצריכין להושיב דיינים ולקיים את הדין, והטעם הוא כדי שלא יהיה למלאה"ש טענת דינא דבר מיצרא ודו"ק.

ה) עוד י"ל, דבספר אברהם את ידו (דף ס"ו:) ד"ה וכזאת, הביא מש"כ בספר אמר יוסף לפרש הקרא איש כמתנת ידו וגו', עפ"י מה דאיתא בילקוט פרשת ראה (רמז תתצ"ח) עה"פ נתון נתן לו ולא ירע לבכך בתתן לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידך, מנין שאם נתת לו פעם אחת תן אפילו מאה פעמים, תלמוד לומר נתן נתן לו עיי"ש, וי"ל דהך דרשה איתא כמאן דס"ל לא דברה תורה כלשון בני אדם, והנה התורה אמרה אפס כי לא יהיה בך אביון כי ברך יברכך ה' וגו', ויל"פ גם בזה כפל הלשון כי ברך יברכך אפילו מאה פעמים, וזהו שאמר הכתוב איש כמתנת ידו, כפי שיתן מתנה לעני, כענין זה יזכה גם כברכת ה' אלקיך, שאם יתן אפילו מאה פעמים, דכפל הלשון נתן נתן לו מורה לרבות אפילו מאה פעמים דלא דברה תורה כלשון בני אדם, או אז תהא ברכתו במדה כנגד מדה כמש"כ בקרא ברך יברכך אפילו מאה פעמים, ואם ימעט נתינתו וידרוש דנתן נתן סגי במעט, כן גם יתפרש ברך יברכך בחד זימנא בלחוד עיי"ש.

והבאנו מש"כ הקול יעקב, לפרש דברי המדרש, אמר הקב"ה לישראל נתתי לכם את הדין ונתתי לכם את התורה, אם תשמרו את הדין מוטב ואם לאו הריני נוטל את תורתכם, דמלאה"ש טענו דהתורה שייכת להם מכח דינא דבר מיצרא. אך אם מקיימים הדין הו"ל שותף במעשה בראשית, ולגבי שותף ליכא דינא דבר מיצרא, ולכן אם לא תשמרו הדין חזר דין מלאה"ש דין בן מיצר שהם קרובים, א"כ נוטל אני תורתכם ונותנה למלאה"ש, אמנם כשתשמרו הדין אז הוי גם לכו דינא דבר מיצרא ואיני נוטלה מכם דלכן צריכין לקיים הדין עכ"ד.

והבאנו מה דאיתא במסכת שבת (דף פ"ח:) דבשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאה"ש לפני הקב"ה מה לילוד אשה בינינו, אמר להם לקבל תורה בא, אמרו לפניו תנה הודך על השמים וכו', ומשה השיב להם, כתיב בתורה אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, כלום למצרים ירדתם וכו' עיי"ש, הרי לך דלכן זכו בני ישראל לקבל התורה ולא המלאכים, מחמת שהמלאכים לא היו במצרים.

ולכאורה יש להעיר, דהנה המפ' הקשו דהיאך יצאו ישראל ממצרים קודם הזמן, דהגזירה היתה ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, והם לא היו במצרים כ"א רד"ו שנים, ובספר ילקוט ראובני השלם פרשת בא (אות ק"ד) הביא מספר ציוני (פרשת לך לך) עה"פ והכנעני אז בארץ וז"ל, בברית בין הבתרים כשנגזר גלות על אבותינו, ירדו מלאכי השרת למצרים, ושהו שם עד שבאו ישראל לשם ויצאו משם, כל אותו זמן היו המלאכים שם, וכשנגאלו ישראל יצאו המלאכים אתם.

להיות מלך, וכדאיתא בירושלמי (שקלים פ"ו מ"א) אין מושחין כהנים למלכים עיי"ש.

והטעם דא"א לכהן להיות מלך, י"ל דתליא אי ס"ל כהנים שלוחי דרחמנא ניהו או שלוחי דידן, דהנה זה ודאי דמלך הוא שליח דרחמנא כדכתיב כי לה' המלוכה, ואי ס"ל דכהנים שלוחי דידן ניהו, א"כ כיון דמלוכה הוא שליח דרחמנא, והוא במעלה יותר גדולה, אין ראוי לכהנים שיתערבו בו, כיון דהם אינם במעלה זו שיהיו שלוחי דרחמנא, משא"כ אי ס"ל כהנים שלוחי דרחמנא ניהו, שפיר י"ל דגם כהן יכול להיות מלך, ולפי"ז י"ל דיוסף סבר כהנים שלוחי דרחמנא ניהו, לכן שפיר אפשר להיות מלך, והשבטים סברי כהנים שלוחי דידן ניהו, ואי אפשר לכהן להיות מלך, ולזה אמרו המלך תמלוך עלינו, כיון שאתה כהן א"א להיות מלך עכ"ד.

ונודע קושית הפנים מאירות (ח"ב סי' קט"ז), אהא דאיתא במסכת נזיר (דף ס"ב.) ובמסכת חולין (דף י"ג.), שהנכרים נודרים נדרים ונדבות כישראל, ויליף לה מאיש איש דכתיב גבי נדר דאיתא לרבות עכו"ם, ואי סלקא דעתך דכהנים הוה שלוחי דידן איך יכול הכהן להקריב לנכרי, הא איתא במסכת ב"מ (דף ע"א.) דאין שליחות לעכו"ם עכ"ק.

ובספר אור חדש עמ"ס קידושין (דף כ"ג.) כתב ליישב קושית הפנים מאירות, עפי"מ דאיתא במסכת סנהדרין (דף נ"ו.) דהא דדרשינן איש איש תליא אי ס"ל דברה תורה כלשון בני אדם או לא, ולפי"ז י"ל דסוגית הגמ' במסכת נדרים ס"ל דברה תורה כלשון בני אדם, וא"כ לא דרשינן איש איש לרבות נכרי, ולכן שפיר י"ל דכהנים הוה שלוחי דידן, אמנם מאן דדריש איש איש ס"ל כמאן דאמר לא דברה תורה כלשון בני אדם, וכיון דעכו"ם מקריבין נדרים ונדבות, ולדידיה ודאי אמרינן דכהנים הוה שלוחי דרחמנא עכ"ד.

ובזה יבואר סמיכת הפרשיות, איש כמתנת ידו כברכת ה' אלקיך אשר נתן לך, ובא ללמד דאם יתן לעני אפילו מאה פעמים כי דרש ידרש נתן תתן אפילו מאה פעמים דלא דברה תורה כלשון בני אדם, אז תהא ברכת ה' אלקיך אפילו מאה פעמים, וכיון דלא דברה תורה כלשון בני אדם, א"כ ילפינן מאיש איש דעכו"ם נודרים נדרים ונדבות, וע"כ דכהנים המה שלוחי דרחמנא, והצדק הוא עם יוסף, ומעתה ליכא למימר דקושי השעבוד השלים הזמן, וע"כ דלכן יצאו בני ישראל ממצרים קודם הזמן, משום דהמלאכים השלימו הזמן, ומעתה איכא טענת בר מיצרא, ולכן הסמיך שופטים ושוטרים תתן לך וגו', דצריכין להושיב דיינים ולקיים את הדינין, והטעם הוא כדי שלא יהיה למלאה"ש טענת דינא דבר מיצרא ודו"ק.

ולכן התחיל חשבון הגאולה מברית בין הבתרים שהרי המלאכים נשתעבדו מאותה שעה, והיינו דכתיב יצאו כל צבאות ה' אלו המלאכים עכ"ל.

ועיין בבגדי אהרן פ' מסעי (דף ק"ד מדהפ"ס) בשם הזוה"ק ביום ההוא יצאו צבאות ה' שהמלאכים השלימו הזמן עיי"ש, וכיון דהמלאכים היו במצרים שוב נופל טענת משה כלום למצרים ירדתם, דהא לפי"ז היו במצרים, והדרא טענת המלאכים דהתורה שייכת להם.

אך איתא במד"ר פרשת בא (פרשה ט"ו-א), אמרו ישראל לפני הקב"ה רבון העולמים, ארבע מאות שנה אמרת לנו להשתעבד ועדיין לא שלמו, אמר להם כבר שלמו שנאמר (שה"ש ב"א) הנה הסתיו עבר, ופי' ביפה תואר (שם) דקושי השעבוד הדומה לסתיו השלים הגלות עיי"ש, ולפי"ז י"ל דהמלאכים לא היו במצרים.

אך איתא במסכת שבת (דף י'), אמר רבא בר מחסיה אמר רב חמא בר גוריא אמר רב, לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים עיי"ש, וכתבו התוס' (ד"ה ה"ג), ואע"ג דבלא"ה נגזר דכתיב ועבדום וענו אותם, שמא לא היה נגזר עליהם עינוי כ"כ אלא ע"י זה עכ"ד, הרי דקושי השעבוד הוא בשביל חטא דמכירת יוסף, וא"כ לא היה יכול להשלים הזמן דר' מאות שנה.

וכתבו המפ' דתליא בהא, דא"א דמכירת יוסף נחשב לחטא אז קושי השעבוד בא לכפר על חטא דמכירת יוסף ולא השלים הזמן, משא"כ א"א דמכירת יוסף לא הוי חטא אז שפיר י"ל דקושי השעבוד השלים הזמן.

ובהואיל משה (חלק שמת אות ל"ג) הבאנו מש"כ השפע חיים וצ"ל בגליון ישראל סבא (גליון י'), לפרש הויכוח שהיה בין יוסף להשבטים, דהנה הכתוב אומר וישנאו אותו על חלומותיו ועל דבריו, ולכאורה צריך להבין מה חטאו של יוסף במה שחלם שיהיה מלך שישנאו אותו בשביל זה, ועוד קשה, דאיתא במסכת שבת (דף י'), אמר ר' חמא בן גוריא אמר רב, לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שהרי בשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים עיי"ש.

מבואר מזה דשנאת השבטים על יוסף היה על הכתונת פסים שעשה לו יעקב אבינו, והרי הכתוב אומר דשנאתם היה על החלומות ועל דבריו, אולם יש ליישב דשניהם אמת דטענתם היתה כיון דלבש הכתונת פסים דהוא בגדי כהונה, אינו ראוי

שפטים ושטרים תתן לך בכל שעריך אשר ה' אלקיך נתן לך לשבטיך ושפטו את העם משפט צדק: ואיתא במדרש רבה (פרשה ה-א), הלכה, קרובו של אדם מהו שיהא מותר לו לישב בדינו, כך שנו חכמים, אלו הן הקרובין, אביו ואחיו ואחי אביו ואמו וכו', למה כן, אלא כשם שהקרוב פסול להעיד כן הוא פסול לדון, ומה ראית לומר כן, אמר רשב"י, כתיב ונגשו הכהנים בני לוי כי בס בחר ה' אלקיך לשרתו ולברך בשם ה' ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע, בא וראה הקיש נגעים לריבים וריבים לנגעים, מה נגעים ביום אף ריבים ביום, ומה ריבים פרט לקרוב אף נגעים פרט לקרוב עיי"ש, וצ"ב דלפום ריהטא אין שום הבנה לקשר הדברים על הפסוק שפטים ושטרים תתן לך.

והנבס"ד, עפ"י מש"כ השפע חיים זצ"ל בגליון ישראל סבא (גליון י"ז) לבאר שאלת המדרש מהו שיהא מותר לו לישב בדינו, ולא אמר מהו שיהא מותר לו לדנו, די"ל הכוונה בזה, דהנה המל"מ בהל' עדות (פס"ז ה"ה) הביא מתשובת מהרח"ש, דכי היכי דגבי עדות קי"ל דאם נמצא אחד מהן קרוב או פסול בטלה העדות, ה"נ גבי דיינים אפילו היו חמשה, כל שנמצא ביניהם אחד קרוב או פסול הדין בטל וכ"כ הכנה"ג עיי"ש.

אמנם בקצות (סי' ל"ו סק"ז) חולק ע"ז וס"ל דגבי דיינים לא אמרינן הכי, והביא ראיה מהא דאיתא במסכת סנהדרין (דף ג.), מדאורייתא חד נמי כשר (בהודאה והלואה) דכתיב בצדק תשפוט עמיתך (תשפוט לשון יחיד), אלא משום יושבי קרנות (תגרין שאין בקיין בטיב דינן ויוכה את החייב ויחייב את הזכאי), ופריך הגמ', אטו בתלתא מי לא הוו יושבי קרנות, ומשני, בתלתא אי אפשר דלית בהו חד דגמיר (ששמע מחכמים ומדיינים הלכות דין מלוה) עיי"ש, ואי אמרינן דבדיינים נמי ס"ל דנמצא אחד מהם קרוב או פסול כל הדין בטל, א"כ מה מהני דאית בהו חד דגמיר, נהי דחד דגמיר סגי, אבל כיון שעתה נצטרף עם הפסולים, דהא כל מי שאינו לא גמיר ולא סביר אינו דיין כלל, וכמש"כ בעל המאור בסוגיא דשיקול הדעת, דכל מי שאינו לא גמיר ולא סביר אין דינו דין כלל בין טעה ובין לא טעה, ובע"כ דגבי דיינים לא אמרינן נמצא אחד מהן קרוב או פסול דיתבטלו הדיינים הכשרים עיי"ש.

ועיין באורים ותומים סי' מ"ו (באורים סי"ק ע"ט בתומים סי"ק כ"ח), ובפתחי תשובה חו"מ (סי' ד' ס"ק כ"ב) שהאריכו בזה, וזה היה שאלת המדרש, מהו שיהא הקרוב מותר לו לישב בדינו כשיש דיינים בלעדו, אם נימא דמבטל הדין כמו בעדות, דגבי עדות כולם בטלה, ה"ה הכא נתבטלו כל הדיינים, או לא, דאמרינן כסברת הקצות הנ"ל, וזהו שדקדק בלשונו מהו שיהא מותר לו לישב בדינו עכ"ד השפע חיים זצ"ל, ועיין מש"כ בספר מנחת יהודה וירושלים.

ובחזו"מ (סי' י"ט ס"ב) איתא, אין מזכירין שם המזכים ולא שם המחייבים, אלא כותבים סתם פלוני בא עם פלוני בעל דינו לפני

בי"ד, ומדבריהם יצא פלוני זכאי ופלוני חייב, ובפתחי תשובה (סי' ד') הביא מהחזו"מ יאיר (סי' קמ"ז) אודות אחד מן הדיינים שלא רצה לחתום על הפסק דין, באמרו ששני חבריו טעו ורבו עליו, והדבר ברור לו שאין הדין כך, ואיך יחתום על שוא ושקר, וכתב שאין בדבריו ממש, דמחזי כשיקרא אין כאן, דהא בכה"ג כותבין ומדבריהם גם בטוח הוא מעונש שמים מאחר שהוא הגיד דעתו לשם שמים מאי אית ליה תו למיעבד, והתורה אמרה אחרי רבים להטות, וגם אין חשש פן יתברר שטעו ויצטרכו לשלם, דז"א דהוא יהיה פטור לשלם כמש"כ (בסי' ס"ג) בהג"ה, ואחר שאין לו טעם נכון ודאי ראוי לענוש הדיין המונע לחתום מלבד מה שכופין אותו עיי"ש.

וכתב הפתחי תשובה דכבר נחלקו בזה גדולי ישראל, כמש"כ הכנסה"ג (בהגה"ט אות ד') מחלוקת בזה, בין הב"י ומהר"מ מטראני, שהר"מ מטראני (ח"ב סי' קע"ג) כתב שאין צריך לחתום, ובתשובת הב"י שם וכן באבקת רוכל (סי' י"ט) כתב דצריך לחתום, והרדב"ז הכריע דאם מניעת חתימתו אינה מבטלת המעשה אין כופין אותו לחתום, ואם חתימתו גורמת מניעת המעשה מחייב הוא לחתום, ובקצות (סק"ב) נראה דעתו כהרדב"ז, וכ"כ בשער המשפט דנ"ל להלכה כדברי המכריע.

אכן התומים הסכים לגמרי לדעת הב"י שצריך לחתום, והביא מה דאיתא בירושלמי סנהדרין (פ"ג ה"י) דאיפלגו בזה רבי יוחנן וריש לקיש, דאיתא שם (במתני') גמרו את הדבר (לפסק דין) היו מכניסין אותן (לבעלי דינן) וכו', אמר ר' יוחנן כופין את המחייב שיכתוב זכאי (כופין אותו לחתום עמהן על זכאי מאחר שחביריו רבו עליו), ור"ל אמר המחייב כותב חייב והמזכה כותב זכאי (כותבין בפסק דין כל הדעות החולקין פלוני ופלוני היו מחייבין ופלוני מזכין ורבו אלו על אלו לזכות לזה ולחוב לזה וממילא שמענין לר"ל דאין כופין לזה שחבירו רבו עליו לחתום עמהן) עיי"ש, וידוע דהלכה כריו"ח לגבי ר"ל עיי"ש.

ובספר גט פשוט (בסוף הספר כלל א') כתב לבאר דברי התוס' בבא קמא (דף כ"ז:) ד"ה קמ"ל שהקשו, מפני מה אין הולכין בממון אחר הרוב ליתי בק"ו מדיני נפשות, ומה דיני נפשות דחמירי אמר רחמנא זיל בתר רובא דיני ממונות לא כל שכן, ותימצו דהתם גבי דיינים שאני, דחשיב מיעוט ידיהו כמי שאינו, וליכא למימר התם אוקי ממונא בחזקת מריה דהא בי"ד מפקי מיניה, אבל גבי שאר ממון דאיכא מיעוט וחזקה לא אזלינן בתר רובא עכ"ד.

וביאר דבריהם דמשו"ה גבי דיינים חשיב מיעוט ידיהו כמי שאינו, דכיון שאמרה תורה אחרי רבים להטות, צריכים מיעוט הדיינים לבטל דעתם מפני סברת הרוב, ואינם יכולים להורות כפי סברתם אלא כסברת הרבים, כדאיתא בפרק הנחנקין גבי זקן ממרא, ואף בב"ד של שלשה אם רבו המזכין על המחייבין או איפכא, ודאי דאה"נ מי שלא הסכים עם הרוב אינו יכול להורות כסברתו נגד חבריו הרבים, ואם

לדיני ממונות לאותו ממזר מיהא הכא דבב"ד הגדול שבירושלים עסקין וכדאמרין לעיל דבהוראת ביי"ד הגדול הוא דאירי קרא ואמרין בעשרה יוחסין דבירושלים נהגו בעצמן סילסול ולא היו ממנין ממזרין אפילו לדיני ממונות, רב הונא אמר בשעברו ומינו (אותן) וקמ"ל לענין הוראה דבדאיכא חד שאינו ראוי והורו דאין הוראתן הוראה).

רבי חנניא, רבי מנא, (פליגי בהני דאין ראויין להוראה דקתני היכי משכחת לה שיהו בב"ד דהא אין ממנין אותן), חד אמר בתוך שבעים, וחרנה אמר חוץ לשבעים, מאן דאמר חוץ לשבעים (דמייירי שלא היו בכלל הסנהדרין אלא חוץ לשבעים היו ובשעת הוראה ישב אחד מהן בתוך השבעים) נ"חא (דכיון שנמצא אחד פסול בטל כל הבית דין כמו בעדים), ומאן דאמר בתוך שבעים (ומשני לה בדיעבד) הא חוץ לשבעים לא (לא בעי לאוקמי למתניתין ומאי טעמא), מכיון שאינו ראוי להוראה נעשה כאבן (ואינו מבטל הוראת השבעים, ולא דמי לעדים, וכמש"כ בקצות הל' דיינים שבדיינים לא אמרין נמצא אחד מהן קרוב או פסול וכו') עיי"ש.

ומשמע דהיינו הך ספיקא אי אמרין גם בב"ד דבטל כל הוועד כיון שאחד מהם אינו ראוי, אמנם נראה ד"ל דאף מאן דס"ל דאינו מבטל כל הוועד י"ל דדוקא בגר או שאר פסולין הנזכרין במשנה אבל לא בקרוב ושאר פסולי עדות, דהנה הא דאמרין גם בדיינים אם נמצא אחד קרוב או פסול דבטל כל הוועד הוא דמקשינן דיינים לעדים כמבואר בירושלמי סנהדרין (פרק ג' ה"ט), ומניין שלא יהו הדיינים קרובין זה לזה, אמרה תורה הרוג על פי עדים הרוג על פי דיינים, מה עדים אין קרובין זה לזה אף דיינים אין קרובין זה לזה עיי"ש, ובפרק זה בורר (ה"ט) הביאו הר"ף (דף ח:) והרא"ש (אות ל"ב) בדיינים קרובים דילפינן דיינים מעדים, וכשם דילפינן שאר פסולות הדיינים מעדים ה"נ ילפינן האי פסול דנמצא אחד קרוב או פסול עיי"ש.

ובמסכת יבמות (דף ע"ח:) ובמסכת שבועות (דף ל"א) ובשאר דוכתי איפלגי תנאי אי אמרין דון מינה ומינה או דון מינה ואוקי באתרה, ולמאן דאמר דון מינה ואוקי באתרה י"ל דכל שפסול לדון אף שכשר להעיד פוסל השאר כמו דפוסל לעדות, אבל למ"ד דון מינה ומינה ס"ל דאינו פוסל רק מי שפוסל לעדות, אבל מי שאינו פוסל לעדות אינו מבטל שאר הדיינים, וכיון דבמתניתין בהוריות לא נזכר רק פסול הדיינים לא פסולי עדות לכן ס"ל לחד מ"ד דאינו מבטל השאר עכ"ל.

והבאנו מש"כ הקול יעקב, לפרש דברי המדרש, אמר הקב"ה לישראל נתתי לכם את הדינים ונתתי לכם את התורה, אם תשמרו את הדינים מוטב ואם לאו הריני נוטל את תורתי מכם, דמלאה"ש טענו דהתורה שייכת להם מכח דינא דבר מיצרא, אך אם מקיימים הדינים הו"ל שותף במעשה בראשית, ולגבי שותף ליכא דינא דבר מיצרא, ולכן אם לא תשמרו הדינים חזר דין מלאה"ש דין בן מיצר שהם קרובים, א"כ נוטל אני תורתי מכם ונותנה למלאה"ש, אמנם כשתשמרו הדינים אז הוי גם לכו דינא דבר מיצרא ואיני נוטלה מכם דלכן צריכין לקיים הדינים עכ"ד.

הוצרכו ביי"ד של שלשה לחתום פסק דין, מחוייב הדיין השלישי לחתום עם הרוב כמש"כ הרדב"ז ומרן ז"ל, ואפילו לדעת המבי"ט דאין צריך לחתום, מ"מ מודה הוא דאינו יכול להורות אלא כסברת הרבים, וזהו כוונת התוס' דהמיעוט כמאן דליתא, שאינם יכולים מיעוט הדיינים להורות אלא כסברת הרבים, והיינו דסיימו וכתבו וליכא למימר התם אוקי ממונא בחזקת מריה דהא ביי"ד מפקי מיניה, כלומר כל כללות הבי"ד גם המיעוט שהיו מסייעים אותו מבטלים דעתם ומצטרפים עם הרוב להוציא הממון מידו וכו' עיי"ש.

וכתב בשו"ת דברי יציב חחו"מ (סי' ג' אות י"ג), דזה אי הבי"ד נפסל בהצטרפות הקרוב, תליא אי מיעוט הדיינים צריכים לבטל דעתם לגמרי מפני הרוב, דלצד שמוכרחים לפסוק הדין בתור כללות הבי"ד, וכלשון הגט פשוט על דברי התוס' שכתבו דהא ביי"ד מפקי מיניה כלומר כל כללות הבי"ד, גם המיעוט מבטלים דעתם ומצטרפין עם הרוב להוציא הממון מידו עיי"ש, אז אמרין דבנמצא אחד קרוב או פסול נפגם כח כללות הבי"ד ואין יכולים לפסוק על פי הנשואים, אבל אם פסק ביי"ד הוא מפי רוב דיינים שבבי"ד ולא בתור כללות הבי"ד, כי אין השלישי חייב לבטל דעתו וממילא לא נעשה כללות הבי"ד כגוף אחד, א"כ גם בנמצא אחד קרוב או פסול עדיין הדין מתקיים בשלשה הנשואים, והוי הקרוב או פסול כאלו אינו וכדברי הריב"ש, ושאיני דיינים מעדות, דענין עדות ודאי הוי גדר כלליות ולא בתור שנים פרטיים, וכדחזינן נמי דכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים עיין במסכת יבמות (דף פ"ח:) ועוד, והיינו משום דלא הפרטיים קובעים אלא גזירת הכתוב להאמין לכללות גוף העדות, ובמקום שהאמינה תורה עד אחד הרי זה ג"כ גוף של עדות, ולכן ג"כ בנמצא אחד קרוב או פסול, כל העדות בטלה משא"כ בדיינים עכ"ד.

ובספר ישועות ישראל הלכות דיינים (סי' ג' אות א') הביא דברי המשנה למלך הנ"ל וכתב, ולכאורה יראה דהוא פלוגתא דאמוראי, דאיתא בירושלמי מסכת הוריות (פ"א ה"ד) במשנה, הורו בית דין וידע אחד מהן שטעו ואמר להם טועין אתם, או שלא היה מופלא של בית דין שם, או שהיה אחד מהן גר או ממזר או נתין (ראלו שאינן מיוחסין אינן ראויין לסנהדרין כדילף בגמרא), או זקן, שלא ראה לו בנים (אינן ראוי לדון דיני נפשות שסתמן אכזרים הן) הרי זו פטור שנאמר כאן עדה ונאמר להלן עדה, מה עדה האמורה להלן כולן ראויין להורייה, אף עדה האמורה כאן כולן ראויין להורייה.

ובגמרא, כתיב והתיצבו שם עמך (וירשינן עמך בדומין לך), מה את לא גר ולא נתין ולא ממזר אף הן לא גרים ולא נתינים ולא ממזרים ולא עבדים, ופריך, נ"חא גר (דמשכחת לה שהיה בבית דין דאע"ג דאין ראוי לדון דיני נפשות מ"מ ראוי לדון דיני ממונות), ממזר (קשיא) בית דין ממנין ממזרין (ואע"ג דגם ממזר כשר לדיני ממונות כדאמרין בפ"ד דסנהדרין הכל כשרין

והבאנו מה דאיתא במסכת שבת (דף פ"ח:), דלכן זכו בני ישראל לקבל התורה ולא המלאכים, מחמת שהמלאכים לא היו במצרים, והבאנו מש"כ בילקוט ראובני דלכן יצאו ממצרים קודם הזמן, משום דהמלאכים השלימו הזמן, וכיון דהמלאכים היו במצרים שוב נופל טענת משה כלום למצרים ירדתם, דהא לפי"ז היו במצרים, והדרא טענת המלאכים דהתורה שייכת להם.

אך י"ל, דבספר ערבי נחל (דרוש ב' לפסח אות ד') כתב, דלכן יצאו בני ישראל ממצרים קודם שנשלמו הד' מאות שנים שנגזר עליהם, לפי"מ דאיתא במסכת סנהדרין (דף צ"ח:), א"ר אלכסנדר, ריב"ל רמי כתיב בעתה (הקטן יהיה לאלף והצעיר לגוי עצום אני ה' בעתה אחישנה) וכתיב אחישנה, זכו אחישנה לא זכו בעתה, רצ"ל כשיזכו מעשיהם ויעשו תשובה תבוא הגאולה קודם העת, משא"כ אם לא יזכו ח"ו, הגאולה מתאחרת עד עת הקבוע, וככה היה גם בגלות מצרים דמיד בשעת הגזירה היה שני זמנים לגאולה, זמן שהוא בעתה בארבע מאות שנים, וזמן בבחינת אחישנה אם יעשו תשובה, אלא לפי שזכו ישראל ועשו תשובה כמבואר במד"ר פרשת שמות (פרשה א-ל"ו) בפסוק וירא אלקים את בני ישראל וידע אלקים, רבנן אמרי וירא אלקים שעשו תשובה הבינונים וגם הרשעים הרהרו לעשות תשובה, וידע אלקים שאפילו אחד בחבירו לא היה יודע אלא הקב"ה לבדו, וזה מכיון את לבו וזה מכיון לבו ועושין תשובה עיי"ש, ולכן זכו ונתקיים בהם אחישנה ונגאלו קודם העת הקבוע עיי"ש.

אך הלא במצרים חטאו ישראל בע"ז, וכדאיתא בילקוט שמות (רמז רל"ד), שהס"מ טען, רבונו של עולם לא עבדו ישראל ע"ז במצרים ואתה עושה להם ניסים עיי"ש, ובשמות רבה (פרשה ט"ז-ב) איתא, אמר לו הקב"ה למשה, כל זמן שישראל עובדין לאלהי מצרים לא יגאלו, לך ואמור להן שיניחו מעשיהן הרעים ולכפור בעכו"ם, הה"ד משכו וקחו לכם, כלומר משכו ידיכם מע"ז וקחו לכם צאן ושחטו אלהיהם של מצרים ועשו הפסח עיי"ש, והרי על חטא דע"ז לא מהני תשובה.

ובספר פרדס יוסף (פרשת שמות) עה"פ בני אהרן הנותרים, הביא מה ששמע מפ"ק של הגה"ק מאוסטראווצא זצ"ל, בטעם הדבר דלא מהני תשובה על חטא דעבודה זרה, עפמש"כ קמאי דהא דמהני תשובה הוא מטעם עשה דוחה ל"ת, וכדאיתא במסכת יומא (דף פ"ו:), גדולה תשובה שדוחה לא תעשה שבתורה עיי"ש, וכיון דקיי"ל אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש לכן גבי חטא דעבודה זרה שכביכול הרים יד כלפי מעלה בקדוש ונורא שמו יתברך, הו"ל כל"ת שבמקדש, ושוב אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש, ולכן לא מהני תשובה על חטא דעבודה זרה עיי"ש.

והא דאמרינן דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש, איתא במסכת זבחים (דף צ"ז:), ת"ר כל אשר יגע, יכול אפילו שלא בלע ת"ל בבשרה עד שיבלע בבשרה, יקדש להיות כמוה הא כיצד אם פסולה היא תפסל ואם כשרה היא תאכל כחמור שבה [ופירש"י (פסחים דף מ"ה:), בשר חולין או שלמים שזמן אכילתו מרובה מחטאת ונגע בחטאת, יקדש להיות כמוה, שאם פסולה היתה החטאת כגון פיגול או פסול אחר, תיפסל אף זו שבלעה ממנה, ואם כשרה היא, החטאת מהניא לבולעת הימנה לאסור באכילה אלא כחמור שבה כחומר החטאת שנבלע בה לפניו מן הקלעים ולזכרי כהונה וליום ולילה אחד], ופריך ואמאי (תיפסל משום האי פורתא) וניתי עשה (דואכלו אותם דכשירה) ולידחי את ל"ת (דלא תאכל דפסולה), ומשני אמר רבא אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש, דתניא ועצם לא תשברו בו, ר"ש בן מנסיא אומר אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח, אמאי ניתי עשה (דאכילת מוח דכתיב ואכלו את הבשר בלילה הזה) ולידחי את ל"ת, אלא אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש עיי"ש.

ולכאורה יש להקשות לפימש"כ הפמ"ג פתיחה כוללת (ח"ב סי' ט'), ואו"ח (סי' שמ"ג מש"ז סק"א) ובשו"ת נובי"ק (סי' ע"ה) ומהדו"ת או"ח (סי' א'), דספי ליה לקטן בידים בכל איסורים הוי רק מדרבנן עיי"ש, א"כ מאי פריך הגמ' נימא עשה דוחה ל"ת הא אפשר לקיי"ש להאכילו לכהן קטן, דמ"ע דאכילת קדשים מקיימין גם ע"י קטנים כדאיתא במסכת זבחים (דף צ"ט:), ובמסכת מנחות (דף ע"ג:), ואיסור דאורייתא ליכא לפי"ד המפ' הנ"ל דספי ליה בידים אינו אסור רק מדרבנן, וא"כ אפשר לקיי"ש והיכא דאפשר לקיי"ש לא אמרינן עשה דוחה ל"ת, ועיין בשו"ת אבני ציון (ח"א סי' ס"ט אות ה') עיי"ש.

והנבס"ד, דאיתא במסכת שבת (דף י"א:), ולא יקרא לאור הנר (בספר שמא יטה הנר להביא השמן לפי הפתילה שידלק יפה ונמצא מבעיר בשבת), באמת אמרו, החזן רואה היכן תינוקות קוראין (חזן הכנסת המקרא שבעה הקוראים בתורה ופעמים שאינו יודע היכן צריכין לקרות למחר ורואה היכן קורין תינוקות של בית רבן בשבת זו הן קורין בסדר לאור הנר בבית הכנסת ויודע שהיא פרשה של שבת זו), אבל הוא לא יקרא, ופריך הגמ' (דף י"ב:), והאמרת רישא רואה מאי לאו לקרות, לא לסדר ראשי פרשיותיו (ומריצן בפיו שמתוך שראש הפרשה שגורה בפיו הוא נזכר בכולה למחר ומסייע את שבעה הקורין בנקודות ובטעמים בלחש), מיתבי, רשב"ג אומר התינוקות של בית רבן היו מסדרין פרשיות וקורין לאור הנר וכו' עיי"ש.

והקשה בספר יד מרדכי, דלשיטת הרשב"א בחידושי למסכת יבמות (דף ק"ד) דאיסור דרבנן יהיבין לקטן בידים, וכן הוא דעת הר"ן, ועיין בחידושי הרשב"א מסכת גיטין (דף נ"ח:), ד"ה ועל הקטנה שכתב דכן הוא דעת רש"י, א"כ מאי פריך מהא דתינוקות דקורין לאור הנר אפילו לכתחלה, דהא זה לא הוי רק איסור דרבנן, ואיסור דרבנן מותר לקטן אפילו לכתחלה עכ"ק.

ובמסכת מנחות (דף ק"ז:) איתא דרבי ס"ל דון מינה ואוקי באתרה עיי"ש, ומבואר בתוס' מסכת מנחות (דף ע"ט:) ד"ה ומי אית ליה, דר"א בר"ש ס"ל כוותיה דאבוה עיי"ש, וכיון דרבי ס"ל דון מינה ואוקי באתרה, אמרין דמן הסתם ס"ל לאביו רשב"ג ג"כ, דאל"כ לא הוה פליג רבי על אביו, א"כ שפיר פריך הגמ' מהברייתא דרשב"ג אומר התינוקות של בית רבן קורין לאור הנר, דכיון דס"ל דון מינה ואוקי באתרה, א"כ סובר דבאיסור דאורייתא ב"ד מצווין להפרישו, א"כ גם באיסור דרבנן אסור ליתן לקטן, וע"כ הא דאמר מסדרין ראשי הפרשיות וקורין לאור הנר, הוא לאו משום דהוי איסור דרבנן ומותר לקטן, דהא לרשב"ג גם איסור דרבנן אסור לקטן ואפי"ה קנתי קורין לאור הנר עכ"ד היד מרדכי.

היוצא לנו מזה, דאי ס"ל דון מינה ואוקי באתרה, י"ל דספי ליה לקטן הוי רק דרבנן, ולפי"ז י"ל דס"ל עדל"ת שבמקדש ומהני תשובה על חטא דע"ז, והא דלא אמרין גבי יקדש עשה דוחה ל"ת, משום דאפשר לקיי"ש להאכילו לכהן קטן דליכא רק איסור דרבנן, משא"כ אי ס"ל דון מינה ומינה, י"ל דספי ליה לקטן איסור בידים הוי דאורייתא, ומעתה לא הוי אפשר לקיי"ש להאכילו לכהן קטן, וע"כ דלכן לא אמרין עשה דוחה ל"ת משום דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש, וי"ל דעל חטא דע"ז לא מהני תשובה.

ובזה יבואר שייכות הלכה זו להפסוק הנ"ל, דהמדרש ספוקי מספקא ליה, דהיאך ילפינן קרוב מפסול, אי דון מינה ומינה, ודוקא קרוב או פסול, אבל שאר פסולים לא פסלינן כללות הבי"ד, או דס"ל דון מינה ואוקי באתרה, וגם שאר פסולין פוסל הבי"ד.

ומפרש המדרש מן הכא, דכתיב שופטים ושוטרים תתן לך, דצריכין להושיב דיינים ולקיים את הדין, והטעם הוא כדי שלא יהיה למלאה"ש טענת דינא דבר מיצרא, ולכאורה הא בלא"ה ל"ש דינא דבר מיצרא כמו שהשיב להם משה כלום למצרים ירדתם, וע"כ דז"א כיון דהמלאכים השלימו הזמן, דאי"ל דלכן יצאו קודם הזמן משום שעשו תשובה, דהלא על חטא דע"ז לא מהני תשובה, דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש, ומינה דס"ל דון מינה ומינה, ואינו פוסל רק מה שפסול בעדות, והיינו קרוב או פסול אבל שאר פסולין לא, ולכן מסיק המדרש, כשם שקרוב פסול להעיד ושם אינו פסול שאר פסולים, כך הוא דוקא פסול לדון ולא שאר פסולים ודו"ק.

רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אתו תשחית וכתר ובנית מצור על העיר אשר הוא עשה עמך מלחמה עד רדתה: ואיתא בשבת (דף י"ט), תנו רבנן, אין צריך על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת, ואם התחילו אין מפסיקין, וכן היה שמאי אומר עד רדתה אפילו בשבת עיי"ש, ודקדק בספר פנים יפות (בפרשתן), דהלא התנא קמא ס"ל דאם התחילו אין מפסיקין בלי שום לימוד מקרא, ומשמע דרק שמאי ס"ל דילפינן לה מקרא, וע"כ דאמאי צריך שמאי קרא ולא התנא קמא.

וכתב ליישוב, דהנה ז"ל הרשב"א (סו), ומיהו משמע ליה דבאיסורים של דבריהם מותר לומר לו לאכול בפירוש, דהא למ"ד בשל תורה בית דין מצווין להפרישו, בשל דבריהם אין מצווין להפרישו, כדמתרצין בגמ' הכא במאי עסקינן בעציץ שאינו נקוב מדרבנן, ואמרין נמי בדמאי הקילו, וכיון שכן כיון דקיי"ל דאף בשל תורה אין ב"ד מצווין להפרישו, בשל דבריהם מתירין לו דרגא אחת יותר ומתירין לו אפילו לומר לו לאכול עכ"ל, הרי דסברת הרשב"א הוא דכיון דבשל תורה אין ב"ד מצווין להפרישו, בדרבנן נחתנין חד דרגא ומתירין לספות בידים, אבל אי ס"ל בדאורייתא ב"ד מצווין להפרישו, לא נחתנין בדרבנן רק חד דרגא דאין ב"ד מצווין להפרישו, אבל לא ספינן בידים דזה יהיה ב' דרגות.

ואיתא ביבמות (דף ק"ג:), רב יצחק בר ביסנא אירכסי ליה מפתחי דבי מדרשא ברשות הרבים, אתא לקמיה דר' פדת, אמר ליה זיל דבר טלא וטליא (הנהג תינוקות וזכרים ונקבות), וליטילי התם (ישחקו שם ושבת היתה), דאי משכחי להו מייתי להו, אלמא קסבר קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו, תא שמע לא תאכלום כי שקץ הם (קרא יתירא הוא דהא כתיבי אוהרות הרבה בשרצים), לא תאכלום להזהיר גדולים על הקטנים, מאי לאו דאמר להו לא תאכלו, ומשני, לא, דלא ליספו להו בידים, תא שמע, כל נפש מכם לא תאכל דם (קרא יתירא הוא דהא כתיבי אוהרות הרבה גבי דם), להזהיר גדולים על הקטנים, מאי לאו דאמרי להו לא תאכלו, ומשני, לא, דלא ליספו להו בידים, תא שמע, אמור ואמרת (שתי אמירות הללו למה), להזהיר גדולים על הקטנים (שלא יטמאו), מאי לאו דאמר להו לא תיטמו, ומשני, לא, דלא ליטמו להו בידים, וצריכי, דאי אשמעינן שקצים משום דאיסורן במשהו (בכעדרה כטומאתן), אבל דם דעד דאיכא רביעית אימא לא, ואי אשמעינן דם משום דאיכא כרת, אבל שרצים אימא לא, ואי אשמעינן הני תרתי, משום דאיסורן שוה בכל, אבל טומאה אימא לא, ואי אשמעינן טומאה, כהנים שאני משום דריבה בהן מצות יתירות, אבל הני אימא לא צריכא עיי"ש.

והקשה הרא"ם (פרשת אמור), הא אכתי קשה למ"ל קרא בשרצים, תיפ"ל מטומאת כהנים ודם, דליכתוב רחמנא טומאה ודם ולייתו שרצים מינייהו, דכי פרכת מה לכהנים שכן ריבה להם הכתוב מצות יתירות, איכא למימר דם יוכיח, וכי פרכת מה לדם שכן כרת איכא למימר טומאה תוכיח, וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה, הצד השוה שבהן שהן באזהרה והזהירו בהן גדולים על הקטנים, אף שרצים ושאר כל איסורין שבתורה שהן באזהרה יהיו גדולים מוזהרין על הקטנים עכ"ק.

ותירץ בספר שער הזקנים ח"ב (דף ט'), דקסד"א דדיו להיות כהני דבעי כזית אבל בשרצים דבמשהו מנ"ל דאסור, לכן איצטריך גם בשרצים דאסור למספי, וכן נמי לא קשה למ"ל קרא אדם, תיפ"ל דילפינן משרצים וטומאת כהנים, דאיצטריך דם דחייב כרת למספי בידים דבהני אינו אלא לאו, וכתב, אך כ"ז למ"ד דון מינה ומינה לא נודע לן בדם איסור כרת ובשרצים איסור דמשהו, אבל אי ס"ל כמ"ד דון מינה ואוקי באתרה, עכצ"ל דאיצטריך האי קרא דמצווין ב"ד להפרישו אבל אסור לספות בידים.

והנבס"ד, דהנה המפ' הקשו דלמ"ל קרא דמותר לגמור המלחמה בשבת, לפימש"כ המהרי"ק (שורש קצ"ג), אהא דאיתא ביבמות (קכ"א:), דההוא עכו"ם דא"ל לישראל קטול אספסתא (קצין שחת לבהמות) ושדי לחיואי בשבתא, ואי לא קטילנא לך כדקטילנא לפלוני בר ישראל דאמרי ליה בשל לי קדירה בשבת ולא בשיל לי וקטילתיה וכו', וכתב המהרי"ק, דבכאן שכשאמר ליה לבשל הו"ל רק איסור דרבנן כיון דלא היה עושה המלאכה לצורכו, אלא בשביל פחד מיתה הו"ל מלאכה שאצל"ג עיי"ש, ומבואר מזה דהמהרי"ק ס"ל דגדר מלשאצל"ג אינו רק בחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה וכדומה, כלומר שאין לו שום כוונה לפעולת החפירה, אלא דגם בכה"ג שהוא מתכוון לאותו מלאכה, אפי"ה כיון שאינו עושהו ברצונו החפשי הו"ל בכלל מלאכה שאצל"ג. וכ"כ המהרש"א בב"ב (ק"ט). בחידושי אגדות, בהא דהביאו התוס' המדרש דצלפחד לשם שמים התכוון וכו', וחילל את השבת כדי שיהרג וכל ישראל ישמעו ויראו, וכתב המהרש"א דלא עבר על איסור תורה, משום דכוונתו היתה לש"ש, ולהורות לישראל שחייבים במצוות, וכיון דלא היה לו צורך במלאכה זו הו"ל מלאכה שאצל"ג, הרי שאף שנתכוון לפעולה זו של קשישת עצים, מ"מ כיון שמטרת עשייתו הוי מפני סיבה אחרת הו"ל מלאכה שאצל"ג עיי"ש. ולפי"ז ממילא ידענן דמותר לעשות המלחמה בשבת כיון דאנשי המלחמה אין צריכין כלל להמלחמה והוי מלאכה שאצל"ג ואין איסור כלל מה"ת, ואי"ל דלכן צריך קרא, די"ל כיון דלהמלך או לשר הצבא הוי מלאכה הצריכה לגופה, ואנן עושין המלאכה בשליחותו הוי כאלו הוא בעצמו עשה, דשלוחו של אדם כמותו ולכן צריך קרא להתיר, דז"א דהא בדבר עבירה קי"ל דאין שליח לדבר עבירה עכ"ק.

ובפשיטות י"ל, דהלא שמאי ס"ל בקידושין (דף מ"א), דיש שליח לדבר עבירה והמשלח חייב, מדכתיב אותו הרגת בחרב בני עמון עיי"ש, ולכן צריך שמאי קרא עד רדתה אפילו בשבת. ולכאורה יש להעיר, לפימש"כ בבית מאיר אבהע"ז (ס"ה) לתרץ קושית השו"ת פני יהושע חיו"ר (ס"ג) דאי ס"ל דיש שליחות לעכו"ם לחומרא כמש"כ רש"י במסכת ב"מ (דף ע"א:), א"כ אמאי הוצרכו לגזור במיוחד על אמירה לעכו"ם, תיפ"ל דבלא"ה אסור לומר לעכו"ם לעשות מלאכה משום דלחומרא הו"ל שלוחו כמותו.

וכתב לתרץ, דגבי שבת לא שייך לאסור כשעושה ע"י שליח, וטעם הדבר משום דלא נאסר לעשות עבירה ע"י שליח רק היכא שעצם הדבר נמאס בעיני ה' והקפידה התורה שלא יתעבד אותו המעשה דבכה"ג שפיר י"ל דמה לי הוא בעצמו מה לי שעושה ע"י שלוחו כמותו, משא"כ במצות שמירת שבת אין ענינו שעצם המלאכה מאוסה בשבת, דהא קי"ל במסכת שבת (דף י"ז:) שמותר להתחיל במלאכה בע"ש אעפ"י שנגמרת בשבת, הרי דעצם המלאכה שנעשה בשבת שריא, אלא דרצון הקב"ה שיהא גוף האדם שובת וכדכתיב למען ינוח, ולכן כל מלאכת שבת איסורו אגופא רמיא היינו שגופו לא יעשה מלאכה אלא שיהא גופו נח, ולכן כשאנו עושה בעצמו וגופו שובת ממלאכה הרי נתקיים רצון התורה, ולכן

ועיין בשו"ת חלקת יואב (ח"א סי' י"ד), ועיין בשו"ת חת"ס חאו"ח (סי' פ"ד) שחולק על סברת הבית מאיר הנ"ל, והביא דשכן משמע בשיטת רש"י בשבת (קנ"ג), דאיתא (שם), מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לנכרי, ובגמ' מאי טעמא שרו ליה רבנן למיתב כיסיה לנכרי וכו', וכתב רש"י ד"ה מ"ט שרו ליה למיתב לנכרי, והרי הוא שלוחו לישאנו בשבת עכ"ל, ולא פ"י דקושית הגמ' מ"ט שרו הרי אמירה לנכרי שבות, ומבואר דס"ל דהא גופא טעמא דאיסור אמירה לנכרי משום דהו"ל שלוחו, ורש"י לשיטתו דלחומרא יש שליחות לעכו"ם עיי"ש, ועיין בשו"ע הרב או"ח (סי' רמ"ג סק"ה) וז"ל, אסרו חכמים לנכרי לעשות לנו מלאכה בשבת בין בחנם בין בשכר וכו' שכשהנכרי עושה בשבת הוא עושה בשליחות הישראל, ואעפ"י שאין אומרים שלוחו של אדם כמותו אלא בישראל וכו', מ"מ מדברי סופרים יש שליחות לנכרי לחומרא עיי"ש, ועיין ביד שאול יור"ד (סי' רס"ו אות ה'), ובשו"ת השיב משה (סו"ס י"ב) שהעירו על הבי"מ הנ"ל.

אך י"ל, דשמאי ע"כ לא ס"ל כשיטת הבית מאיר הנ"ל דבמלאכת שבת לא שייך שליחות משום דהתורה קפיד אשביית הגוף, דהלא איתא במסכת שבת (דף י"ג:), אין שורין דיו וסמנים וכרשינין אלא כדי שישורו מבעוד יום וב"ה מתיירין וכו' עיי"ש, ועיין בירושלמי שבת (פ"א ה"ה) דטעמא דבית שמאי הוא דכתיב ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, כל מלאכתך גומרה מבעוד יום (דודש כל לשון כלה מעשיך שסוף מעשיך תעשה בשביע ולא בשביעי והאי קרא בפרשת יתרו כתיב), וטעמא דבית הלל דכתיב ששת ימים תעשה מעשיך וכו', (בפרשת מטות כתיב ששת ימים תעשה מעשיך וכו' וביום השביעי תשבות, קרינן האי וכו' השביעי גם ארישא דקרא דלפעמים יעשה מלאכה אף ביום השביעי), ולפי"ז מבואר דב"ש ס"ל דלאו אשביית הגוף קפיד התורה אלא דעצם המלאכה לא תעשה בשבת על ידו, אף שהתחיל בחול וגופו שובת בשבת, וע"כ דב"ש ס"ל דגם בשבת יש דין שליחות, וכה ראיתי בשו"ת עונג יו"ט חלק יור"ד (סי' קי"ג) שכ"כ.

ולפי"ז שפיר מדוייק הברייטא, דהת"ק קאמר אם התחילו אין מפסיקין ולא מייתי מקרא, משום דלדידן לא צריכין קרא דהו"ל מלאכה שאצל"ג, ואי"ל דלהמלך הוי מלאכה הצל"ג ואנן עושין המלאכה בשליחות והוי כאלו הוא בעצמו עשה, דז"א דהלא בשבת לא שייך שליחות כיון דגופו שובת, אך לב"ש דלא ס"ל כסברת הבית מאיר, וגם בשבת ס"ל דיש שליחות וכנ"ל, ולכן מסיים וכן היה שמאי אומר עד רדתה אפילו בשבת, משום דב"ש לשיטתם שפיר צריכין קרא דמותר אפילו בשבת ודו"ק.

להערות: hoilmoshe@gmail.com